

> Retouradres Postbus 1600 3800 BP Amersfoort

Gemeente Amsterdam
T.a.v. Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied
Ebbehout 31
1507 EA Zaandam

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Contactpersoon

Onze referentie

156806

Olonummer

5191429

Bijlagen

0

Datum 05 oktober 2020
Betreft Wabo advies omgevingsvergunning rijksmonument

Gegevens beschermd monument

Naam	Van Tuyll-monument
Adres	Olympisch Stadion 1
Postcode/plaats	1076DE Amsterdam
Gemeente/provincie	Amsterdam; Noord-Holland;
Monumentnummer	451751

Geacht bestuur,

Op 3 juli 2020 vroeg u mij u te adviseren over de voorgenomen wijziging(en) van bovengenoemd monument op grond van artikel 2.26, tweede lid, van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) in samenhang met artikel 6.4, eerste lid onder a, van het Besluit omgevingsrecht (Bor). U heeft mij daartoe de aanvraag om een omgevingsvergunning toegezonden. Op 4 augustus 2020 heb ik aanvullende stukken ontvangen.

Advies

Ik adviseer u -op basis van de thans ingediende stukken- de gevraagde omgevingsvergunning niet te verlenen. Ik sluit verplaatsing in beginsel niet uit, maar kan daar alleen in meegaan als dit de uitkomst is van een zorgvuldig proces. Dat is in dit geval nog onvoldoende (inzichtelijk) doorlopen. In onderstaande motivering licht ik dit graag nader toe.

Bij de beoordeling heb ik de stukken betrokken zoals deze zijn ingediend bij de aanvraag en de aanvullende stukken die ik op 4 augustus heb ontvangen. Voorafgaand aan de aanvraag heeft op 22 januari een verkennend gesprek plaatsgevonden tussen de eigenaar, architect, gemeente en RCE.

Het plan

De aanvraag betreft het verplaatsen van het standbeeld dat deel uitmaakt van het Van Tuyll-monument op het plein voor het Olympisch Stadion naar een ruimte in het stadion. De wens tot verplaatsing naar een minder prominente plek is ingegeven door de associaties die het beeld oproept met het fascisme.

Motivering

Het beeld, de totstandkoming en interpretatie

Het Van Tuyll-monument is in 1928 ontworpen door Jan Wils en de beeldhouwster G.J.W. Rueb, ter nagedachtenis aan de eerste NOC-voorzitter F.W.C.H. baron van Tuyll van Serooskerken.

Het monument omvat een bronzen gestileerde sporter die de 'Olympische groet' brengt. Deze groet deed, evenals de olympische eed, zijn intrede bij de Olympische Spelen in 1920. De geheven rechterarm was niet alleen het teken van 'begroeting', maar werd ook geassocieerd met het zweren van trouw, het doen van een belofte. Hoewel het gebaar in de jaren 1920 in Italië door de fascistten werd geadopteerd tot fascistische groet, werd het in 1928 nog niet ter discussie gesteld. Dat veranderde in de jaren 1930 met de opkomst van het Naziregime. Na de Tweede Wereldoorlog raakte de groet al snel in onbruik vanwege de associaties met het nationaalsocialisme en fascisme.

Het beeld is geplaatst op een gemetselde sokkel en omgeven door architectonisch geïntegreerde bloembakken. Het Van Tuyll-monument is onderdeel van het Olympisch Stadion-complex. Het was in oorsprong zuidelijk van de Marathonpoort gesitueerd, als pendant daarvan. Later is het naar de noordzijde van de Marathontoren verplaatst met een kleinere architectonische 'omlijsting'.

Verplaatsing

Het monument met beeld is dus al een keer verplaatst binnen de historische en ruimtelijke context. Dit was in 1954, naar plannen van Jan Wils zelf, bij de vernieuwing van de terreinafscheidingen en toegangshekken.

In het algemeen beschouwt de RCE verplaatsing van een rijksmonument als laatste redmiddel voor behoud indien sloop door zwaarwegende externe factoren onafwendbaar is, maar ik besef terdege dat in een casus als deze ook andere uitgangspunten relevant zijn, die niet wortelen in de traditie van de monumentenzorg.

In de voorliggende aanvraag is de wens tot verplaatsing niet ingegeven door een externe bedreiging voor het voortbestaan van het monument, maar gelegen in de betekenis van het monument zelf. Of beter gezegd, in de mogelijke interpretatie van de verschijningsvorm. Bij oprichting van het beeld was de geheven **rechterarm bedoeld als 'Olympische groet', maar dit gebaar wordt tegenwoordig vooral geïnterpreteerd als 'Hitlergroet'**. Om deze reden is er al een toelichtende tekst in het plaveisel bij het Van Tuyll-monument aangebracht. De informatie hierop is echter niet geheel juist en deze manier van context bieden wordt als onvoldoende ervaren.

Belang van een zorgvuldig proces

Het is niet zo dat het Van Tuyll-monument in zichzelf herinnert aan een omstreden gebeurtenis, persoon of beladen plek, het is immers opgericht ter nagedachtenis aan de eerste NOC-voorzitter, maar het is de sterke associatie met het nationaalsocialisme en fascisme die nu de wens tot verplaatsing veroorzaakt. Ik onderken dat de interpretatie van de geschiedenis en de verwoording daarvan in erfgoed aan verandering onderhevig is. Op het moment dat er een controversie rondom een monument ontstaat, hecht ik dan ook grote waarde aan het voeren van de maatschappelijke discussie.

Verplaatsing van het standbeeld wil ik niet op voorhand uitsluiten. Ik hecht echter aan een zorgvuldig proces waarbij ook andere opties worden overwogen, die tot gesprek leiden en/of meerdere perspectieven op de geschiedenis laten zien.

Met die gedachte is in het vooroverleg bijvoorbeeld gesproken over het verbeteren van de uitleg (ter vervanging van de huidige toelichtende tekst) of het doen van een nieuwe toevoeging die het beeld nieuwe betekenis geeft en/of de associatie met het nationaalsocialisme en fascisme verzacht of ter discussie stelt (bijvoorbeeld als kunstopdracht). Wellicht biedt de 'architectonische omlijsting' rondom het beeld -die oorspronkelijke groter was- daartoe mogelijkheden. Uit de aanvraag blijkt niet in hoeverre dergelijke mogelijkheden zijn onderzocht.

Graag doe ik een aantal aanbevelingen die zouden kunnen bijdragen aan een zorgvuldig proces om tot een goed afgewogen en breed gedragen besluit te komen.

Aanbevelingen

Ik adviseer u eerst de betekenis en waarden van het beeld beter inzichtelijk te maken. Deze zijn op dit moment onvoldoende in beeld gebracht. Zo zou er bijvoorbeeld een brede verkenning uitgevoerd kunnen worden om beter inzicht te krijgen in de verschillende waarden en betekenissen die aan het beeld te toe te kennen zijn -zoals stedenbouwkundige, kunsthistorische, (sport)historische, maatschappelijke- om uiteindelijk een afweging te kunnen maken tussen die betekenissen en waarden.

Ook zou er meer inzicht geboden moeten worden in de gesprekken en discussies die zijn aangegaan met belanghebbende partijen. Het is mij uit het vooroverleg bekend dat er wel gesprekken hebben plaatsgevonden maar niet in brede zin. Het is van belang om beter inzicht te krijgen in de bezwaren en emoties die door het beeld worden opgeroepen. In de aanvraag is hierover echter geen informatie aangeleverd en blijkt niet met wie en op welke wijze er discussie heeft plaatsgevonden.

Verder merk ik op dat er nog geen sprake is van een toekomstbeeld of visie over wat er met het resterende deel van het Van Tuyl-monument zou moeten gebeuren als het beeld verplaatst zou worden. Ik begrijp dat dit een volgende stap is, maar uiteindelijk zal dit een noodzakelijk onderdeel van het plan moeten zijn om een advies uit te kunnen brengen over eventuele verplaatsing. Dat geldt overigens ook voor (inzicht in) de achterliggende overwegingen bij de nieuw gekozen locatie.

Conclusie

Gelet op het bovenstaande kan ik op dit moment niet anders dan negatief adviseren. Dit is dus niet omdat ik principieel tegen verplaatsing van het beeld binnen het Olympisch Stadion-complex zou zijn, maar het gevolg van een te beperkt onderbouwde aanvraag om tot een zorgvuldig afgewogen oordeel te kunnen komen. Er dient door de aanvrager een uitgebreider dossier te worden opgebouwd waaruit blijkt welke stappen reeds zijn genomen en wat dat heeft opgeleverd. Ik zou daarbij graag aansturen op een proces waarin meer plaats is voor en inzicht in de maatschappelijke discussie.

De RCE gaat graag verder in gesprek. In dit gesprek kan de RCE een bijdrage leveren door het aandragen van voorbeelden, deelname aan debat of het faciliteren van het debat door gebruik te maken van ons netwerk.

Met dit advies hoop ik een bijdrage te leveren aan (het proces om te komen tot) een zorgvuldige afweging ten aanzien van de omgang met het beeld.

Uitgangspunten

Voor meer informatie over aanpassing, restauratie en verduurzaming van rijksmonumenten kunt u onder andere terecht bij '*Uitgangspunten en overwegingen advisering gebouwde en groene rijksmonumenten*' op www.cultureelerfgoed.nl en op www.stichtingerm.nl

Afschrift en tekeningen

Graag wijs ik u erop dat u op grond van het Bor verplicht bent een afschrift van het ontwerpbesluit en van de beschikking, beide met bijbehorende stukken, op te sturen naar de minister van OCW, via het Omgevingsloket online of omgevingsvergunning@cultureelerfgoed.nl.

Vragen

Mocht u nog vragen hebben over de inhoud van dit advies, dan kunt u contact opnemen met de contactpersoon die in het briefhoofd vermeld staat.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

hoofd regio Noord-West